

Samen naar 100% hernieuwbare energie

Fossiele brandstoffen behoren tot de grootste oorzaken van de klimaatverandering, energiebesparing en hernieuwbare energie tot de oplossing. Groen gaat voor een decentrale en klimaatneutrale energievoorziening die maximaal kansen biedt voor de lokale gemeenschap. We kunnen zelf en samen met anderen energie besparen, hernieuwbare energie opwekken en energie met elkaar delen. We nemen iedereen mee in de energietransitie en vermijden dat nieuwe ongelijkheden ontstaan.

Samenvatting	2
Visie	3
Contextanalyse	3

Samenvatting

Meer dan 75% van ons Belgisch energiegebruik stoelt op fossiele brandstoffen. Die vormen één van de belangrijkste oorzaken van de klimaatverandering en zijn sterk vervuilend. Om onze energievoorziening klimaatneutraal te maken moeten we overschakelen naar duurzame energie. En daarvoor hebben we minder dan 30 jaar tijd. We staan dus voor een ingrijpende energie-omwenteling.

Energiebesparing, zon en wind worden de nieuwe hoofdrolspelers. We verlaten het model waarin enkele centrale productie-eenheden in handen zijn van grote buitenlandse bedrijven en evolueren naar een meer democratische, decentrale en klimaatneutrale energievoorziening.

We schakelen een versnelling hoger

We weten wat er nodig is: minder energie verbruiken, meer hernieuwbare energie produceren, een slim energiesysteem uitbouwen en energie toegankelijk maken voor iedereen. Laat ons nu vaart maken om de oplossingen uit te rollen. Onze onderzoekinstellingen, de bedrijven en het middenveld maken daar al volop werk van.

Groen zorgt met de federale regering voor een versnelling van de energietransitie. We zetten bijvoorbeeld in op een sterke uitbreiding van offshore windenergie met een participatiekader voor burgers. Het uitgebreid sociaal tarief is een belangrijke maatregel in de strijd tegen energiearmoede.

Maar veel belangrijke hefboomen zitten bij de gewesten. Vooral Vlaanderen sleept met de voeten om het potentieel van energiebesparing en hernieuwbare energie ten volle in te zetten. Met een aandeel van amper negen procent hernieuwbaar in het finale energiegebruik is Vlaanderen de slechtste leerling van de Europese klas. Om dat aandeel te vergroten, moet de energievraag sterk naar omlaag en de productie van hernieuwbare energie veel sneller naar omhoog.

Iedereen mee in de energietransitie

Doortastende maatregelen zijn nodig. Met klimaatneutrale woningen en wijken, warmtepompen en warmtenetten kunnen we ons aardgas- en stookolieverbruik én onze energiefactuur sterk verminderen. Duurzame mobiliteit kan de energievraag stevig doen zakken. We kunnen zelf of samen met anderen hernieuwbare energie opwekken en met elkaar delen.

Steeds meer mensen willen mee in die energietransitie stappen door te investeren in energierenovatie, zonnepanelen, energiecoöperaties, ... Maar ze botsen op een tekort aan informatie, middelen, materialen, arbeidskrachten en aangepaste wetgeving.

Europa draagt de lidstaten op om een democratisch kader op te stellen dat burgers en bedrijven een meer centrale plek geeft in de energietransitie, via instrumenten zoals energiedelen en energiegemeenschappen. Met een collectieve, sociale aanpak en energiedeelsystemen nemen we iedereen mee en vermijden we dat nieuwe ongelijkheden ontstaan.

Visie

Fossiele brandstoffen zijn niet alleen één van de belangrijkste oorzaken van de klimaatverandering, ze zijn ook sterk vervuilend en vaak afkomstig uit politiek instabiele regimes. **Energiebesparing en hernieuwbare energie** zijn de uitweg uit de energie- en klimaatcrisis.

Het nieuwe energiemodel op basis van hernieuwbare energie biedt **enorme kansen voor burgers en de lokale gemeenschap**. We kunnen zelf of samen met anderen energie besparen, hernieuwbare energie opwekken en energie met elkaar delen. Steeds meer mensen willen mee stappen in die energietransitie. Maar ze botsen nog op te veel drempels en te veel vragen. Zo heeft bijvoorbeeld niet iedereen de middelen of de mogelijkheid om te investeren in energierenovatie en/of zonnepanelen.

Met een **meer collectieve aanpak** en energiedeelsystemen kunnen we maximaal het lokale potentieel benutten en de lokale gemeenschap versterken. We nemen **iedereen mee in de energietransitie** en vermijden nieuwe ongelijkheden. Zo maken we werk van een duurzaam, sociaal rechtvaardig en lokaal verankerd energiesysteem. Volledige energie-autonomie (van een individu, een wijk, een stad, een gewest of een land) is daarbij geen doelstelling.

De **energietransitie van onderuit maakt deel uit van een brede systeemaanpak** voor een duurzame, zekere en betaalbare energiebevoorrading. Daarbij zetten we in op een doorgedreven beleid voor de vermindering van de energievraag, een gelijklopende ambitieuze groei van zon en wind met een goede ruimtelijke inplanting, maximale ontwikkeling van offshore windenergie in harmonie met de natuur, een slim en sterk elektriciteitsnet met goede Europese interconnecties, voldoende energie-opslag en sturingsmogelijkheden van vraag en aanbod, digitalisering, een duurzame waterstofstrategie, elektrificatie, sectorkoppeling, een solidaire verdeling van kosten en baten en een ambitieus energie-armoedebeleid.

Contextanalyse

Een nieuw energiesysteem is in de maak

De meeste energie die we gebruiken (meer dan 75%) is afkomstig van fossiele brandstoffen, zoals olie, aardgas en steenkool. Die gebruiken we voor ons transport (vooral diesel en benzine), om onze gebouwen te verwarmen (vooral aardgas en stookolie), in de landbouw en in de industrie. Maar **fossiele brandstoffen zijn één van de belangrijkste oorzaken van de klimaatopwarming**. Ze zijn bovendien sterk vervuilend en vaak afkomstig uit politiek instabiele regimes. We hebben minder dan 30 jaar om onze fossiele afhankelijkheid te vervangen door duurzame energie. Tegelijkertijd zijn de Belgische kerncentrales einde levensduur en zullen op korte termijn vervangen worden door hernieuwbare energie. We staan dus aan het begin van een echte energie-omwenteling.

Er is een brede wetenschappelijke consensus dat een **sterke vermindering van de energievraag een basisvereiste** is voor een succesvolle energietransitie. Niet alleen energie-efficiëntie maar ook gedragsverandering is daarbij cruciaal. Denk maar aan energiezuinig wonen, duurzame mobiliteit of circulaire economie. Energiesufficiëntie is daarom een evenwaardig principe. Het betekent dat we onze vraag naar energie en grondstoffen zoveel mogelijk

beperken en ervoor zorgen dat iedereen toegang heeft tot voldoende energie voor een goede levenskwaliteit binnen de grenzen van de planeet.

Zon en wind krijgen in alle energiescenario's de hoofdrol. Dat is niet te verbazen. Het zijn de enige energiebronnen die we hier in België oneindig in voorraad hebben. De zon schijnt en de wind waait voor iedereen. Hun kostprijs daalde spectaculair het laatste decennium. Ze stoten geen CO₂ uit, veroorzaken geen luchtvervuiling en raken niet op. En de energie kan voor een groot stuk lokaal worden opgewekt.

We gaan naar een **elektrificatie** van warmte (met warmtepompen en zonneboilers), transport en industriële processen. In de industrie zal ook **waterstof** een belangrijke rol spelen, zowel als grondstof als energiedrager. Restwarmte zullen we beter moeten benutten. **Sectorkoppeling** tussen het elektriciteits-, verwarmings- en vervoerssysteem biedt mogelijkheden voor een efficiënter en geïntegreerd energiesysteem. Zo kan lokale stroom gebruikt worden in lokale oplaadinfrastructuur voor elektrische deelauto's en kunnen dezelfde auto's elektriciteit leveren aan het net wanneer dit nodig is.

Een **sterk Europees geconnecteerd en slim energienet** kan de overschotten van hernieuwbare energie vlot en kostenefficiënt verdelen. Gezien de variabiliteit van wind en zon zullen ook flexibiliteit (zoals vraagsturing) en energie-opslag sterk aan belang winnen. Om vraag en aanbod slim op elkaar af te stemmen spelen digitalisering en de digitale meter een grote rol.

We verlaten dus het model met enkele centrale productie-eenheden in handen van grote buitenlandse bedrijven en evolueren razendsnel naar een model met veel meer hernieuwbare energie (vooral zon en wind). Veel daarvan zal kleinschalig en gedistribueerd opgewekt worden. Het opwekken, gebruik, transport en de opslag van energie zullen helemaal veranderen. **Dat nieuwe model moeten we nog in grote mate vorm geven.**

Sociale uitdagingen

Meer dan 1 gezin op 5 leeft in België in **energie-armoede** (kbs-frb.be). Voor hen is het vaak onmogelijk om te investeren in energierenovatie of zonnepanelen. Uit onderzoek blijkt dat ongeveer de helft van de Vlaamse gezinnen **een ingrijpende energetische renovatie niet kan financieren** ([itinerateam](https://itinerateam.be)). Europees onderzoek wijst bovendien uit dat steunmaatregelen vooral terechtkomen bij eigenaars die hoe dan ook over voldoende middelen beschikken.

Van de Vlaamse huishoudens is 28% geen eigenaar maar **huurder**. Zij kunnen dus zelf hun huis niet energiezuinig maken of zonnepanelen leggen.

Een grote groep mensen zal dus de nodige investeringen niet snel kunnen maken, omdat ze daarvoor niet genoeg middelen hebben of omwille van andere belemmeringen. Dit kan nieuwe ongelijkheid opleveren en bestaande verschillen versterken. Het is aan de overheid om ervoor te **zorgen dat iedereen en zeker wie het moeilijk heeft, mee genomen wordt in de energietransitie.**

Ecologische uitdagingen

De energietransitie gaat gepaard met een **stijgende vraag naar (kritieke) materialen en grondstoffen**, zoals lithium, kobalt en koper. Voor het maken van zonnepanelen, windmolens, batterijen, elektrische wagens en onze energienetten bijvoorbeeld. Onze materialenvoetdruk is nu echter al te groot. Daarom is het essentieel, zoals eerder werd aangehaald, dat we onze energievraag sterk verlagen en inzetten op een **duurzame en sociaal rechtvaardige circulaire economie**.

Nog een lange weg te gaan

Het **aandeel hernieuwbare energie** in ons finaal energiegebruik blijft in België met nog geen 13% **belachelijk laag** (EU-gemiddelde was 22,1% in 2020). Vlaanderen is in Europa zelfs de slechtste leerling van de klas met een aandeel van 9,2% eind 2021. Om dat aandeel te vergroten moet de energievraag sterk naar beneden en de productie van hernieuwbare energie veel sneller naar boven. Voor beide is er nog een groot potentieel.

Zo zijn onze **Belgische woningen erg energieverslindend**. Enkel Luxemburg doet slechter in Europa ([Mijnbenovatie.be](https://mijnbenovatie.be)). **Slechts 1% van de Vlaamse woningen gebruikt een warmtepomp**. Wegvervoer blijft een van de belangrijkste bronnen van broeikasgasemissies in België. De uitstoot ervan nam toe met 25 % tussen 1990 en 2019 (klimaat.be).

Energie uit zon en wind groeide wel sterk in het laatste decennium, maar hun aandeel in de Belgische elektriciteitsmix was in 2021 nog altijd maar 16,9%. Het potentieel is nochtans nog heel groot. In Vlaanderen wordt **slechts 8% van de goed gelegen daken benut voor zonne-energie**. Volgens de laatste studie van Energyville kunnen we tegen 2030 in België vier keer meer zonne-energie en twee keer meer windenergie produceren dan vandaag. Gelukkig werden op federaal niveau belangrijke stappen gezet om de offshore windproductie tegen 2030 te verdrievoudigen.

Europa en de energiecrisis zorgen voor versnelling

Met het Europese pakket “[Schone energie voor alle Europeanen](https://ec.europa.eu/economy_finance/schone-energie-voor-alle-europeanen)”, de [Europese Green Deal](https://ec.europa.eu/economy_finance/green-deal) en het plan [Fit for 55](https://ec.europa.eu/economy_finance/fit-for-55) rolt Europa een **ambitieuus beleid** uit op het vlak van hernieuwbare energie en energiebesparing, die de lidstaten verder moeten vertalen in hun beleid.

De **hoge energieprijzen en de energiecrisis geven extra druk** om de energietransitie te versnellen. Met [RePowerEU](https://ec.europa.eu/economy_finance/repower-eu) wil Europa de afhankelijkheid van Russische fossiele brandstoffen snel verminderen en de groene transitie bespoedigen. Energiebesparing en een versnelde uitrol van hernieuwbare energie ter vervanging van fossiele brandstoffen in woningen, de industrie en elektriciteitsopwekking zijn daarbij een voor de hand liggend middel.

Samen staan we sterk

Het nieuwe energiemodel biedt enorme kansen voor burgers en de lokale gemeenschap. We kunnen zelf of samen met anderen energie besparen, hernieuwbare energie opwekken en energie met elkaar delen. **Steeds meer mensen willen mee stappen in die energietransitie**. Maar ze botsen op **veel drempels**: een tekort aan informatie, ontzorging, middelen, materialen en arbeidskrachten. Ook de wetgeving wil niet altijd mee. Niet voor niets roepen de sociale partners via de SERV de Vlaamse overheid op om vaart te maken door gezinnen en ondernemingen te helpen via grootschalige collectieve projecten.

Lokale en bovenlokale overheden zijn hiervoor een gedroomde partner en sommigen zijn daar nu al volop mee bezig. Een **wijkgerichte lokale aanpak** kan helpen om doelgroepen te bereiken die weinig vertrouwen in de overheid hebben. Lokale overheden kunnen energiegemeenschappen opzetten of faciliteren (eventueel met burgercoöperaties) om mensen in energiearmoede te voorzien van lokale groene energie. Zo kunnen we samen mee rechtvaardige transitie vorm geven.

Ook Europa ziet een grote rol weggelegd voor burgers in de energietransitie. Daarom werd als onderdeel van het beleidspakket, “Schone Energie voor alle Europeanen”, aan alle lidstaten opgedragen om een democratisch kader op te stellen dat burgers en bedrijven meer centraal

stelt in de energietransitie en een gelijk speelveld creëert voor productie, opslag, verbruik, delen en verkoop van energie.

Politieke analyse

In België blijft het energiedebat sterk draaien rond kernenergie. Vooral N-VA, Vlaams Belang en MR blijven daarin de heilige graal zien. Nochtans liggen de echte **uitdagingen en oplossingen elders**: de energievraag verminderen, hernieuwbare energie uitrollen, een slim energiesysteem uitbouwen en energiearmoede de wereld uit krijgen.

Dankzij Groen zet de federale regering in op een versnelling van de energietransitie, met onder meer een sterke verhoging van offshore windenergie met een participatiekader voor burgers. De uitbreiding van het sociaal tarief is een belangrijke maatregel in de strijd tegen energiearmoede. Maar **veel belangrijke hefboomen zitten bij de gewesten**.

De **Vlaamse regering zet die hefboomen onvoldoende in**. Op het vlak van energierenovatie zijn de Vlaamse instrumenten en middelen ontoereikend en te weinig gericht op wie het echt nodig heeft. De doelstellingen op het vlak van hernieuwbare energie liggen veel te laag en het grote potentieel blijft onbenut. Windmolens krijgen al te vaak de wind van voor, zowel vanuit het lokale niveau als vanuit de Vlaamse regering die vergunningen regelmatig tegen houdt. Voor energiedelen en energiegemeenschappen is een wettelijk kader voorzien. Maar ondanks de grote interesse voor energiedelen en het reeds voorziene wettelijke kader, komt dit nauwelijks van de grond. Er zijn duidelijk nog teveel drempels en onduidelijkheden en er is te weinig begeleiding en ontzorging. Projecten zoals in Mechelen van de burgercoöperatie Klimaan die zonnepanelen legt in sociale woonwijk of het Gentse project [Buurzame stroom](#) zouden al veel breder verspreid moeten zijn. Door een deel van de kosten (zoals de distributie ODV's) uit de elektriciteitsfactuur te halen, zou de Vlaamse Regering niet alleen de energiefactuur verlagen, maar ook een belangrijke impuls kunnen geven aan warmtepompen en energiedelen.

In **Brussel** lopen er, op initiatief van Ecolo-minister Alain Marron, verschillende interessante proefprojecten rond energiedelen en is er wetgeving die de oprichting van energiegemeenschappen mogelijk maakt. Daarbij wordt sterk ingezet op het faciliteren van dergelijke projecten. Om de energierenovatie te versnellen, lanceerde de Brusselse regering vorig jaar de Renolution-strategie. Er zijn premies, kredieten, een gecentraliseerd informatiepunt en begeleiding. De Alliantie Renolution biedt daarnaast een platform voor samenwerking en overleg tussen alle betrokken sectoren in de duurzame renovatie van gebouwen.

Veel **lokale en bovenlokale overheden**, zeker daar waar Groen mee bestuurt, zijn al lang aan de slag met initiatieven zoals collectieve wijkrenovatie, energiedelen en renovatiebegeleiding aan huis. Er ontbreekt echter een stevig kader om deze op te schalen.

Energiedelen en energiegemeenschappen zijn vrij nieuwe concepten die in de komende jaren zowel beleidsmatig als op het terrein verder ingevuld zullen worden. Vanuit het Groene gedachtegoed zien we bij de invulling ervan **drie belangrijke doelstellingen**:

- **Samen snel naar 100 % hernieuwbare energie.** De kansen die de energietransitie biedt voor burgers en de lokale gemeenschap maximaal benutten en zo de energietransitie van onderuit mee versnellen. Burgers kunnen zo actief mee de switch maken naar 100% hernieuwbare energie.
- **Iedereen mee.** Energiegemeenschappen kunnen een bondgenoot zijn in de strijd tegen energiearmoede. Dankzij zonnepanelen op het dak van de sporthal of bibliotheek kunnen steden en gemeenten immers goedkope stroom leveren aan kwetsbare gezinnen in de buurt. Hernieuwbare energie kunnen we zo toegankelijk maken voor iedereen en vooral ook voor kwetsbare gezinnen. Door de nabijheid kunnen mensen aangesproken

worden die voordien nooit zouden betrokken zijn. Energiegemeenschappen kunnen zo een sensibiliserende rol spelen, mensen mee wegwijs maken in de energieswitch en hen mee de vruchten laten plukken.

- **Een eerlijke verdeling van kosten en baten.** Ook als iedereen fors in eigen bronnen investeert, blijven energiezekerheid en een goed ontwikkeld energienet een collectief gegeven. Daarom is ook een sterke vorm van solidariteit nodig waarbij maatschappelijke kosten en baten op een eerlijke manier worden toegewezen, bijvoorbeeld bij de financiering van de netkosten. Mattheuseffecten moeten vermeden worden.

Samen met andere burgers investeren in hernieuwbare energie is niets nieuws en is al lange tijd mogelijk binnen de bestaande **burgercoöperaties**. Zij vormen dan ook een stevige basis om aan de slag te gaan met de nieuwe energiediensten die in de toekomst mogelijk worden.

Bestaande standpunten en voorstellen van Groen

Een hele reeks maatregelen en thema's rond de energietransitie maken al lang onderdeel uit van het programma en de standpunten van Groen. Denk maar aan volgende onderwerpen:

- ambitieus inzetten op energiebesparing, onder meer door te investeren in energiezuinige gebouwen, duurzame mobiliteit, energiebesparing in de industrie,...
- het tijdperk van kernenergie en fossiele energie afsluiten
- 100% hernieuwbare energie tegen 2050 met zon en wind als belangrijkste energiebronnen
- een grootschalig sociaal energierenovatieprogramma
- groene warmte en warmtenetten
- het belang van collectieve projecten, burgerparticipatie en burgercoöperaties
- maatregelen om energie-armoede tegen te gaan
- een rechtvaardige verdeling van kosten en baten
- sterke en slimme energienetten met Europese interconnectie

Nieuw is dat deze thema's nu ook veel breder door anderen omarmd worden (al zij het niet altijd op een even ambitieuze manier) en ondertussen ook beter wetenschappelijk onderbouwd zijn. Ze zijn ook meer dan ooit actueel gezien de noodzaak van een versnelling van de energietransitie en de Europese Green Deal en Fit for 55.

In het voorjaar van 2022 werkte Groen een Triple Win Plan uit voor een Vlaamse renovatiegolf op basis waarvan een conceptnota werd ingediend in het Vlaams Parlement. In het kort:

- We geven een belangrijke regierol aan de lokale overheden en versterken de provinciale steunpunten duurzaam bouwen en wonen om de renovatiegolf te coördineren. Via Lokale klimaatteams bundelen we expertise en capaciteit om dit offensief ook echt in de praktijk te brengen.
- Een renovatiebon ter waarde van 10.000 tot 25.000 euro geeft Vlaamse gezinnen in de slechtst geïsoleerde huizen de kans om te renoveren.
- We stellen de Vlaamse renovatiepremie meer open voor private verhuurders.
- We renoveren het bestaande sociaal huurpatrimonium. De uitverkoop van sociaal patrimonium willen we uitdrukkelijk niet. Ontbreekt het een Sociale

Huisvestingsmaatschappij aan middelen, dan verkoopt die uitsluitend aan coöperatieven die de woningen renoveren en verhuren aan sociale huurders, zoals in het model van Collectief Goed.

- De verplichte renovatie voor nieuwe eigenaars naar een energielabel A moet veel sneller worden ingevoerd. Het gezapige verstrengingspad van de huidige Vlaamse Regering zorgt ervoor dat nog teveel betaald wordt voor energieverslindende woningen en zet aan tot investeringen die achteraf onvoldoende zullen blijken.

Het Europese kader rond energiedelen en energiegemeenschappen en de vertaling daarvan in nationale wetgeving is een vrij recent gegeven. In september 2020 legde Groen hierover een eerste nota voor aan het PB: Energiegemeenschappen en energiedelen als hefboom voor een sociale en slimme energieswitch.

Onze voorstellen voor dit thema vind je op

groen.be/codegroen-energiedelen#voorstellen